

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Dani'el

Yolf ben Yosef

Dessau, 1808

T

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10270

(א) בשנת חדה לבלשאצר מלך בבל דניאל חלם
 חזיה וחווי ראשה על משכבה בארץ
 חלמא כתיב ראש מלין אמר: (ב) ענה דניאל
 ואמר חזה הוית בחווי עם ליליא וארו ארבע רוחי
 שמיא מגיחן לימא רבא: (ג) וארבע חוין בכרין
 סלקן מודימא שגין דא מן דא: (ד) קדמורתא
 באריה וגפין די גשר לה חזה הוית עד די מריטו
 פירוש אכן יהיא

(א) בשנת חדה לבלשאצר וגו' דניאל חלם ראש ומרחות שכלו
 היו על משכבו היינו כי החלום היה זלילה בהחיתו יסן
 על חטתו ולא ציוס בהקיץ כאשר יקרה לפעמי' לנביאים מה וחז כתב
 החלום לחות לדור אחרון שיאמינו בו צראותם שדברי החלום
 מתקיימים מעת לעת וכאשר יתקיים ראש החלום ככה יתקיים סופו *
 (ב) חזה הוית בחווי צעוד לילה לחסוקי שלא היה יום כאשר אמר
 לעיל * והנה ארבע רוחות השמים מוסיאם ועוקרים היס הגדול
 ממקומו * (ג) מה שכתב דל' רוחות אלו היו טולות מן היס חיות

באור

(א) ראש מלין, אמר יפת ראשי דברים דבר ולא כל
 דברים ולפי דעתי ככה ראשית דברי דניאל (ראבע)
 (ב) וארו, ואלו כמו והנה ריש מתחלק עם למד כמו
 מזלות מזרות, אלמנותיו ארמונותיו מגיחין, כמו
 ותגה בנהרותיך, יגיח ירדן, כלומר ישאו הרוחות העכים
 וישאבו מים ומכח אלה הרוחות יתיבשו מי ים הגדול, ואז
 החיות תעלנה (מר' סעדי) * לימא רבא, כתב הרא"ע:
 לא ידעתי טעם ים הגדול הלא כלם ביבשה היו וכו' *
 ולדעתי ענינו, שהמלכיות האלה משונות תהינה בחוקן
 תקפן ומדותיהן משאר מלכיות אשר היו על פני האדמה,
 כמו שחיות הימים משונות הנה במראיהן וסגולותיהן מחיות
 היער, כי ארך אריה היער הוא לערך ט' רגלים וארך

(א) אים ערשטן רעגירונגסיאהרע דעם כלשאצר, קעניגס
צו בכל, האטטע דניאל איין טרוים = געזיכט,
ערשיינונגן זיינר איינבילדונגסקראפט בעשטירמטן זיין לא=
גער. ער שרייב דאהער זיינן טרוים נידער, דעסן אינהאלט
פאלגענדר געשטאלט איזט. (ב) דניאל פֿינג נעמליך זא
אן: מיר קאם איינסט אים נעכטליכען בילדע פֿאר, אלס
ווען דיא פֿיהר הויפטווינדע דעם היממעלס דאז גראסע
וועלטמעער אויפֿרעגטן. (ג) אונד אויס דעמוזעלבען פֿיהר
גראסע טהירע שטיגן, וועלכע פֿאן איינאנדער פֿערשידן
ווארן. (ד) דאז ערשטע גליך איינס לעווען, האטטע יע=
דאך פֿיטטיגע איינעס אדלערס; באלד זאה איך אבר, וויא
איהם דיא פֿליגעל אויסגערויפֿט ווארדן, אונד זא ווארד

פירוש אבן יחייא

גדולות והוא רחוק כל מלכות הנזכרות צמה שקדם. והנה אמר חיות
סבת חיות אלו הן מלכות דבר חרזי מהרוח ולא אלהי. להיות כי
האומות להיותם חלק האלילים אשר הם עובדים ולא חלק ה' לא
יושבמו ממנו יתברך וסבת רעתם גם טובתם היא לפי טבע אשר זה
ישפיל וזה ירים צהויה והפסד. או לפי אשר יגזרו כוכבי השמים
וכסיליהם. והוא אומרו רוחות השמים שר"ל רצון השמים כמו אל אשר
יהיה שמה הרוח ללכת. (ד) הראשונה כאריה והוא נבוכדנאצר אשר
גבר בעולם כאריה. וצקלות תנועתו במלחמה ובנצחון היה דומה
כאלו היו לו כנפי נשר שהוא העוף המעופף על כל הזולת. וראיתי
כי נוודטו הכנפים ההם והוקמה על הארץ על רגלים כרגלי חיש. והוא
משל כי צפוף המלכות נחלש וצמקוס קלות התנועה בכנפי נשר צא

באור

הארייות הימים מהן (Phoca Leonina) כ' ומהן (Ph. jubata) כ"ה רגלים. (ד) קדמי תא כאריה וגו', כתב
הרא"ב בעז"ל: והנה האריה מלכות כשדים והגאון רב סעדיה
אמר כי זאת המראה על דבר העבר והוא דבר נבוכדנאצר
ולכב אנוש יהב ליה ששב לדעתו זהו ומנדעי יחוב עלי, וזה

דג'אל ד

עס פֿאן דער ערדע ערהאָבן, מיט מענשן = פֿיסן פֿערזעהן,
אונד איהם איין מענשליכעס הערץ ערטהיילט. (ה) אונד
זיהע דא! איין צווייטעס טהיר, איינס בעערן גלייך, הילט
זיך איממער אויף איינר זייטע, אונד האטטע דרייא ריב =
בענאין זיינס ראכן צווישן דען צעהנן. צו איהם שפראך
בואן: אויף! פֿערצעהרע דאז פֿלייש אין גראסער מענגע!

פירוש אבן יהי"א

צדוּתָה כְּצדוּת הַלֵּיכָה רַגְלֵי מְנוּס צַעֲרָךְ לַעֲוֹפּוֹת הַנֶּשֶׁר. וְלֹא מֵדָם
נָתַן לָהּ בַּמִּקּוֹס הַיּוֹת לֹא לֹא אֲרִיָּה. וְהוּא מִשָּׁל לְצַלְשָׁר אֲשֶׁר נִחְלַם
לָצוּ וְהִיא לְאֶבֶן מִפְּחַד מְדֵי וּפְרַם אַחֲרֵי שֶׁהִפֵּס יָד כְּתַב צְוֹתָל. (ה)
וְהִנֵּה חַיָּה אַחֲרַת שְׁנֵי דוּמָה לְדוּב וְלֹאד אֶחָד הוֹקְמָה. וְשֵׁלֶשׁ זַלְעוֹת
צַפִּיָּה בֵּין שִׁנְיָה. וְהוּא מִשָּׁל לְמַלְכוּת מְדֵי וּפְרַם. וְנִדְמָה לְדוּב שֶׁאִינוֹ
לֹחֵס כָּל כֶּךָ כְּאַרְיֵה לְהוֹיֹת כִּי דְרוֹשׁ הַמְדֵי לֹא הוֹצֵרָךְ לְכַנְפֵי נֶשֶׁר וְלֹא
לְכַח הַמְרִיָּה. רַק לְכַח דוּב לְנֹחַ הַכְּשָׁדִים וּצְנַחֲוּ אֹתָם נֶחֱס כָּל הָעוֹלָם

באור

איננו נכון בעיני כי מה טעם לראות במה שעבר ומה תועלת
להזכירו ע"כ. אמנם לדעתי תפש ר' סעדי' נבוכדנצר מלך
כשדים לאות ולמופת על האומה בכללה; כי כל מה שאירע
לנבוכדנצר בפרט אירע למלכות כשדים בכלל. נבוכדנצר
בכל אשר פנה הרשיע, במלכים יתקלס לכל מבצר ישחק
וגבה רוחו ולעג לאלוה ולמדותיו הישרים; עליו אמר הנביא
(ירמ' ד' מח) עלה אריה מסובכו וגו' כאשר ידאה הנשר וגו';
כן יספרו לנו סופרים הקדמונים מעם כשדים כי היו
מעולם יושבי אוהלים נוסעים והולכים ושללו שלל
ובזה רבה וירשו משכנות לא להם וישסום זילעגו לכל מוסר
השכל טבעית ונמוסירת ואלהית. עליהם אמר הנביא
(חבקוק א' — ט) כי הנני מקים את הכשדים הגוי המר
והנמהר וגו' יעופו כנשר וגו'. עת רבה חלפה על נבוכדנצר
והוא היה איש נדהם תועה בלא תבונה יען כי רם לבבו
ושכח צור מעוזו; גם הכשדים היו בתכלית השפלות אחרי
כי מתו גבוריהם ואבד נצחם כמו שאמר הנביא (חבקוק
ב' ז') על מלכות בבל בכלל: הלא פתע יקומו נושכיך וגו'

גפיה ונמילת מן-ארעא ועל-רגלין באגש הקימת
 ולבב אגש יהיב לה: (ה) וארו חיודה אהרי תגינה
 דמיה לדב ולשטר-חד הקימת ותלת עלעין בפמה
 פירוש אבן יחיא

שהיו תחיתה מתחלה והיו אומרו לנד אחד לנד והוא נד הכשדים
 הוקס לכונשו. ואומרו כי ג' צלעות נסיה וכן אומרים לה קומי חכלי
 צטר רצ הוא רמו סדריוס המדי יתן המלכות אחריו לכורס הפרמי
 סתנו ואחריו ארתקסטא והוא אחשורוש מאסתר ואחריו דריוס שהס
 ג' מלכיס בצוריס אשר אכלו צטר הרצה מאויניהס ונכל אשר יכנו
 ירשיעו. ולא מנה ארתקסטא הרביעי להיות כי אלכסנדר אכל את

באור

והיית למשסות (עיי' באור שם). נבוכדנצר שב אחרי כן אל
 ד' בכל לבנו והודיע גבורתו לעין העמים, גם הכשדים כן
 כמו שאמר דהנביא בסוף נבואתו על הכשדים: כי תמלא
 הארץ לדעת את ד' (שם ב' י"ד), וכמו שכתב הרא"כ פה
 וז"ל: בתחלה טורפים הכשדים הכל, אחרי כי שפלו קנו
 לב והיו כשאר בני אדם ע"כ. וזהו אשר חזה דניאל על
 נבוכדנצר בפרט ועל מלכותו בכלל: ועל רגלין כאגש
 הקימת ולבב אגוש יהיב ליה. (ה) דמיה לדוב, זהו
 מלכות פרס ומדי אשר השחיתה מלכות כשדים. ונמשלת
 לדוב, כדאמרינן בש"ס (ע"ז ב' ב) שאוכלים ושותים
 ומסורבלין בשר כדוב. ולשטר חד, ולצד אחד מדינות
 פרס ומדי הנה בצד כבל. ותלת עלעין, שלוש צלעות
 בפיו, הנה: מלכות מדי לודי וכבל (ראו מעדישע, לידישע
 אונד באבילאנישע רייך) אשר כבש כורש תחת ידו. ויתכן
 ג"כ לבאר ולשטר חד וגו', כלומר בתחלה התפשט כורש
 ודודו ארתחששתא השני אך על פאה אחת מארם וכשדים,
 ולא היה להם כ"א עצמות כי לא היתה נצחם שלמה; אבל
 אחרי כן התפשטו גדודם על כל מלכות כבל, וזהו ואכלו
 בשר שגיא, כלומר בשר הרבה. (ו) כנמר, זו מלכות
 יון, כי חדו מנמר פרשיו ובשנים מעטים כבש אלעקסאנדר
 המאצעדאני ארצות איו מספר תחת ידו ופחדו ומוראו נפל

דניאל ז

בין שניה וכן אמרין לה קומי אבלי בשר שניא: (ו)
באתר דנה הנה הנית וארו אחרי בגמר ולה גפין
ארבע די-עוף על-גפיה וארבעה ראשין לחיותא
ושלטן יהיב לה: (ז) באתר דנה הנה הנית פתווי
פירוש אבן יחייא

צטרו ונכחו במלחמה: (ו) אחר כך ראיתי והנה היה אחרת כנמר
ולה כנפים מרובתה מעוף על גבה וד' רמסים לחיה וממסלה נתנה לה: והוא
רמו לאלכסנדר המוקדוני שהיה מסונה בצורתו להיותו נולד מכת השדים
והכסופים ולכן המסילו לנמר המסונה במצד צורתיו ואמר שהיה לו
ד' כנפים לרוצ קלותו לרשת במרוב רוחות השמים נכחו: וד' רמסים

באור

על כל העמים: ולה גפין ארבע, אחרי כן ירחף בארבע
כנפיו הם: מצרים ארם אסיא הקטנה ומאצטדאניען:
וארבע ראשין לחיותא, אחרי מותו תחץ המלכות לארבעת
ראשיו שרי חיל, הם: בטאלמעוס המלך על מצרים, אנטיגאנעס
על אסיא הקטנה, זעלייקוס על ארם, פיליפוס על מאצטדאניען:
(ז) כחזוי ליליא, שלש ראשונות ראה כלילה אחת והרביעית
כלילה אחרת לפי שהיא שקולה נגד שלשתן (ויקרא רבה):
חיוא רביעיא, מפרשי הפשט אשר לפני, נכוכו בענין
חיוון הזה, כל א' ידלג עם חיה זאת בדרכו אשר פנה:
לדעת ר' סעדיה היא מלכות אדום, ועשרה קרנים הם: מלך
קונשטאנטינא ארמאניא הונגריאה אשכנז בודגר כנען
צרפת ספרד רוסיא ומלך ישמעאל שבירושלים, אלה י'
מלכים נכללים באדום: וקרן הזעירא הוא מלכות ישמעאל
שבערביא, ותלת קרנים שנפלו, הם מלך קונשטאנטינא מלך
אשכנז ומלך פרס ועילם ע"כ: לדעת הרא"ב בע הוא מלכות
ישמעאל, ואלה הם הקרנות: בראסן אצפהן אליען היא
שנא, מיכה היא מישא, מצרים אפירקי וישמעאלים השוכנים
באהלים, פלשתים אלמרבטין אלברבר מבני חם הלבנים
ומלכות כושים: ודבר קרן קטן עודנו עתיד וזה יהי
בעמוד מיכאל שר הגדול, ע"כ דבריו בקצור: לדעת רשי
היא מלכות רומי, ועשר קרנים הם עשרה המלכים שעמדו

(ו) אלסדאן ערשיהן איין אנדערעס טהיר, אין דער געשטאלט
 איינעס לעאפארדן, מיט פֿיהר פֿיטטיגן אויף זיינס ריקן,
 אויך האטטע עס פֿיהר קעפֿע, אונד איהם ווארדע דיא
 העררשאַפֿט צו טהייל. (ז) הירויף זאה איך פֿערנער אים
 נעכטליכן געזיכטע איין פֿיהרטעס טהיר ערשיינן, פֿורכט־

פירוש אבן יהי"א

למיה רמו שחלקו מלכותו צאחרינו למרבעה מלכים והמחלטה
 הגדולה נתנה לו לדדו כי אחרי שנתחלק המלכות לא היה דומה לו
 צלטון. (ז) ואמר כך ראיתי צמראות הלילה מראה והנה חיה
 רביעית אשר הנה צמיה הד' הושת חזר לומר ראותו המלכות צמראות
 הלילה כאשר חזר צל הראשונות להיותה עיקריות וגדולה מכלם

באר

לרוטי עד אספסיאנוס שהחריב הבית, וקרן הזעירא
 הויה שיטוס שחרף וגדף כלפי מעלה ע"כ. הנה
 אין מן הצורך להאריך בהשגות על דבריהם, כי
 כל רואה מכין יראה ויבין בהשקפה ראשונה, מה שיש לעורר
 על פרושיהם, בשגם רוב ענין המחזה איננו נמשך היטב
 לבאוריהם; לכן אציגה נא לפניך קורא אהוב! גם דעתי
 בזה, ובחר לך ארץ אשר תבחר. לדעתי החיה הזאת
 גם היא משל על מלכות אלעקסאנדר, כפי שתהיה אחרי
 מותו ומות שרי צבאיו, אשר להם תחלק הממלכה כמו שזכרנו
 למעלה (פס' ב'), היינו בימי זעלייצידען בארם ופטאלמעער
 במצרים. לכן לא חזה החוזה מין חיה מהחיות, כי היא
 היא המלכות הנמר אשר כבר ראה, אך עתה גם היא נמר
 בסגולותיה, כי מעתה היא והלאה נהפכה למלכות עזות
 גוראה ומגועלה, כי רבים ממלכי ארם ומצרים הלחיצו
 מאד את עמם ואת ישראל, ויסרום בשוטים למען יהיו כמותר
 כבני תאוה. מעשי חזקם ותקפם הלא המה כתובים בדברי
 ימים למלכי ארם ומצרים קרא בם ותשתומם* (עי' הקדמה)
 ועתה אבאר לך בדרך הזה כל ענין החיון. חיוא רביעיא,
 כמו שאמרנו היא מלכות זעלייצידען ופטאלמעער. שלשה

* G. Heberich Allgem. Weltgesch. VII. 5. 710 — 850. IIX.

דניאל ז

באר שרעקליך אונד מעכטיג. דיזעס טהיר האטטע
גראסע אייזערנע צעהנע, מיט וועלכן עס אללעס צערמאלט.
טע אונד פֿערצעהרטע, דאז איבריגע אבר מיט זיינן פֿיסן
טראט. עס וואר איבריגענס אנדערס געשטאלטעט אלס
יענע פֿאר איהם ערשיהנענן טהירע, עס האטטע נעמליך
צעהן הערנער. (ח) אלס איך דיזע הערנער גענויא בע-
טראכטעטע, זא בעמערקטע איך נאך איין קליינעס האָרן
אין איהרער מיטטע אויף שטייגן, פֿאר דעם דרייא יענער
הערנער פֿערשוואנדן. דיזעס הארן האטטע אויגן, וועלכע
מענשן = אויגן גלייך ווארן, אונד איינן מונד וועלכער
שטאלצע ווארטע שפראך. (ט) נון זאה איך פֿערנער,

פירוש אבן יהייא

ואימה ותוקף יתר ושיניס מדרול גדולים יש לה והיא אוכלת בשר הרבה
ומדקה ומטבדת. ומשר ישמר רומסת צרגליה והיא משונה חכל החיות
הקודמות. ויש לה עשר קרניס. (ח) ונהיותי מסתכל היטב בקרניס

באור

ועשרים מלכים — לבד הראשון אשר כבר חזה בלילה הקודמת
— היו בארם, ושלשה עשר, לבד הראשון, היו במצרים עד
כי נפלו יחדיו בידי הרומיים. דחילה וגו', כמו שאמרנו
רבים מהם היו בני עולה ואנשי תועבה ומרמה, פחדם
ומוראם נפלו על עמם כמו פטאלמעאוס פהילאפאטאר,
הוא הי' רע לעמו וצורר היהודים וכדומה. ותקי פא
יתירה, כמו אנטיאכוס הגדול אשר הרחיב מאד את גבוליו
וכדומה. ושינין די פרול, כי נשכו מאד את עבדיהם
בנשך ובמסיים למען עונתם. רברבן אכלה וגו' כמו
אלעקסאנדר באלאס וכדומה אשר על ידו נהרגים כמה גדולים
וקטנים ובחוסם לאַדיצע אחות דימעטריוס ובנו אנטיגאנוס.
וקרנין עשרלה, עשרה מלכים הראשונים בארם ובמצרים,
אחרי מות פטאלמעאוס הראשון וזעלייקוס הראשון שני
שרי צבאי אלעקסאנדר אשר הבאנו למעלה, ואלה הם:
פטאלמעאוס פהילאדעלפוס, פטאל. עפֿערגעטעס, פטאל.
פהילאפאטאר, פטאל. עפיפֿאנעס ד' מלכי מצרים ומלכי
ארם ששה: אנטיאכוס זאטער, אנטי. טהייס, זעלייקוס

לִילִיא וְאָרו חַיָּה רַב־עֵינַי דְּהִילָה וְאִימְתָנִי וְתִקְיָא
 יתִירָה וְשִׁנֵּי דִי־פְרוֹל לָהּ בְּרַבְּנָן אֲכָלָהּ וּמְדַקָּה
 וּשְׂאֵרָא בְּרַגְלֵיהָ רַפְסָה וְהִיא מְשַׁנְיָה מִן כָּל־חַיּוֹתָא
 דִּי קְדָמֶיהָ וְקַרְנֵין עֶשֶׂר לָהּ: (ח) מִשְׁתַּכַּל הַיּוֹרֵת
 בְּקַרְנֵיהָ וְאֵלֹי קַרְן אַחֲרֵי וְעִירָה סִלְקַת בֵּינֵיהוֹן וְתִלַּת
 מִן־קַרְנֵיהָ קְדָמִיתָא אֲתַעְקְרוּ מִן קְדָמֶיהָ וְאֵלֹי עֵינֵין
 כְּעֵינֵי אֲנִישָׁא בְּקַרְנָא־דָּא וּפִם מְמַלֵּל בְּרַבְּנָן: (ט)

פירוש אבן יהי"א

ראיתי כי קרן אחר קטן היה עולה מציניהם. ומכיו נעקרו ג' מן
 הקרנים הראשונים. והנה היו עינים לקרן הזה כעיני אדם ופה מדבר

באור

קאלליניקוס, זעלייקוס צערויננס, אנט. הגדול וזעלייקוס
 פהילאפאטאר. וקראם קרנים, כי מלכים אלה היו גבורים
 ומרי נפש והממלכה נכונה בידם; אבל אחרי אלה, מלכי
 ארם ומצרים הולכים ודלים ועמודי ממשלתם רפפו, כי
 גברה קנאת איש באחיו, וכבר התפשטו הרומיים בארצותם
 ויאחזו כס אחרי והמערכה המפוארת הנקראת בשם:
 (Antiochinum Bellum) (ח) קרן אחרי זעירה,
 הוא אנטיאכוס עפיפאנעס בן שני של אנטיאכוס הגדול, הוא
 הוא הרשע הנודע אשר הצר מאד את ישראל יותר מכל
 מלכי ארם אשר היו לפניו ולאחריו. ויקרא זעירא, א) בעבור
 רוחו הקטנה ונדהמת כאשר יעידו עליו ימי מותו. ב) כי
 היה משבווי הרומיים ומשם לוקח למלך על עטו. ו תלת
 מן קרניתא וגו', הם אחיו זעלייקוס ובנו דעמעטריוס אשר
 הומתו על ידו ומלך פטאלמעאוס אשר החמיס. עינין
 כעיני אנשא ופום וגו', עיניו לא היה בעצמותו גבור ולא
 עיני איש חיל לו אשר תשוטטנה בסקירה אחת על כל
 צבאי המערכה, אמנס עיניו כעיני אחד בני אדם הפחותים
 הנה, רק בפיו ידבר גבוהה גבוהה על ד' ועל משיחו יצא
 עתק מפיו לאמר: אכלה ישראל אכלם עד תומם ולא ישאר
 להם שם ושארית; אולם בסוף עוד הוא מדבר והנה, (ט)

דניאל ז

חזרה הוירת עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתיב
לבושה בתלג חור ושער ראשה בעמר נקא פרסיה
שביבין די-נור גלגלוהי נור דלק: (י) גהר די-נור
נגד ונפק מן-קדמוהי אלף אלפים ישמשונה ורבו
פירוש אבן יהיא

גדולות * (ט) והנה ראיתי שהכסאות הושלכו והישיש לבדו ישב על
כסאו שלא הושלך * אשר לבוש הישיש כשלג לבן ושער ראשו כגמר נקי
כסאו שביני אש חופניו אש בושר * (י) ונהר של אש נמשך ויוצא מלכניו *
ואלף אלפים ישרתוהו ורבו רבנות יעמדו לכניו * הוא יושב לעשות דין
בסכרים פתוחים *

הנה ראה דניאל כי כסאות שרי מעלה יושלכו ארצה * ולא יתקרי
במעלה וכבוד רק ה' מלך ישראל שהוא ישב קיים ונמתי על כסאו
ויהיה אחרון * והנה רמז באומרו עתיק יומין לקדמותו יתברך והיותו
מחויב המציאות ורחשון * וכאומרו חני ראשון וחני אחרון * ואמר לבושה
בתלג חור ושער, ראשה כעמר נקא לרמז כי האליל ממנו החור
כמו שהשער' הם אידים יוצאים מהאדם * והמלבוש הוא דמות הגוף
ולא השער ולא המלבוש מעצמות הגוף * וככה החור נאלצת ממנו יתברך
והיא מתחמקת אליו כי זה שולח ה' כחותיו לקיים העולם ולהעמידו * עוד
אמר כרסיה שביבין וגו' שר' ל' כי כסאו אשר יושב בו והאופניו אשר הם תחת
כסאו אשר ברנותו ללכת מחקוס למקוס ילך על החופנים ההם כדמות
המרכבה מהמלכים הכל הוא אש' והוא רמז כי כשנפתקים הכחות האלהיות

באור

חזה הוית, ראיתי כסאות משפט יכינו לשבת אלהי מרום
ומרומיו במשפט * ועתיק יומין, השם יתעלה יראה
לפניו כאיש זקן אשר אסף נסיונות הרבה, ויודע באמצעות
חכמות והבחנות רבות להעמיק באמתת המשפט * לבושה
בתלג חור, כשלג לבן לבושו, המראה הלבן אות לגוף
נקיה בלא חטא ורוח מושלמה * שבבין די נור, שביבין
אש כסאו * גלגלוהי נור דלק, גלגליו אש בושר *
ענינו, אש מחיה הוא לטובים אש אכלה לרעים * (י) נגד
ונפק, מושך ויוצא * אלף אלפים וגו', כאשר ראה מיכה
וכל צבא שמים עומדים מימינו ומשמאלו, לא נוכל לדמות

וויא מאן אייניגע שהראנן הינזעטצטע, אונד איין עהרוויר, דיגער גרייס זיך נידערליס, דעסן געוואנד ווייס וויא שנעע, אונד דעסן הויפט האאר ריין וויא וואללע וואר; זיין שהראן פלאממע וויא פייער שטראהלן, אונד דעסן רעדער ווארן גלענצענד וויא פייערסגלוט. (י) איין פייער שטראם ערגאס זיך פאר איהם, ער ווארד פאן פילן שוויזענדן בעדיהנט, אונד מיריאדן ערווארטעטן זיין בעפעהל. דאז געריכט בעגאן

פירוש אבן יהויה

ממנו יתברך להסתלח בעולמות הם על ידי ניצוצות של חס והם הכסא אליו יתברך כלומר לנושא לכחותיו לא שה' יושב על כסא חלילה.
 עוד אמר נהר די נור וגו' והוא עולם המלאכים שהם נושאי הכסא ומשמיים חת ה' והרמו כי צרעותו לשלוח קחותיו בעולמות אשר חכמות ההם בחור אלהי. הנה נושאים המלאכים החור אלהי ההוא ועושים רצונו יתברך עם אותו החור והכונה כי הם השלוחים וכחומר זהם גבורי כח עושי דברו. וכן ראה אותם ישיעיהו בחוסן שלו וכחומרם וחרתה חת ה' יושב על כסא רם ונשא וגומר שרפים עומדים ממעלי לו והנה אחר שצמות השמיים המול הוא של חס כאומרם פה נהר די נור וגו' והוא קראם שם שרפים כלו גחלת חס. והכונה כי הם מעצמות אותו החור אלהי שהוא ממין כסא הכבוד ומפני כי הם נושאי הכסא שהוא נור דליק צריך שיהיו מתיחסים אליו ויהיו של חס כלומר חור לא אבל אין ספק כי אותו החור מהכסא הוא חור יותר מופלג מפני שהוא חללו יתברך ונאלל ממנו ראשונה. ואחר כך נבראו המלאכי והיו שרפים ונהר די נור כלומר חור נמשך מהחור הראשון והוא אומרם נהר די נור נגד וכפך מן קדמוהי מפני שהמלאכים

באור

על יוצר הכל מימינו ומשמאלו ולא יעמוד לפניו כל יוצר, אולם דברי כל אלה במשל כמעשה בני אדם (מר' סעדי). דינא יתיב, המשפט נתישב לפניו (רשי). וספריין פתיהו, ע"ד מספרך אשר כתבת (שמות לב, לב לג) ויכתב בספר זכרון לפניו (מלאכי ג, טז) אין לפניו צורך וחפץ לכתוב כי אין שכחה לפני גדול עצה ורב העליליה, אולם במשל כתב: ויכתב בספר זכרון לפניו זה לצדיקים למען יוזכרו המיד לפניו לטובה ועל הרשעים כתב ועם צדיקים

דניאל ז

הירוויף, אונד דיא ביכער וואורדן געעפֿענעט. (יא) זאראן זאה
איך, דאס — אָב דער שטאלצן רעדן, ניא יענעס האָרן
פֿיהרטע — דאז טהיר געטעדטעט, זיין קערפער צער-
שטעהרט אונד איין רויב דער פֿלאַממע ווארד. (יב) אויך
דען איבריגן טהירן וואורדע צוואר איהרע העררשאפֿט גע-
נאָממן; דאך גאב מאן איהרם לעבן איינע פֿריסט ביס צו
איינער געוויסן צייט אונד שטונדע. (יג) איך זאה נון
פֿערנער אים נעכטליכן בילדע, וויא יעמאנד איינעס מענ-
שען. זאהנע גלייך, אים געוועלסקע דעס היממעלס ערשיהן,
זיך יענס גרייזע נעהערטע אונד פֿאר דעמועלכן שטעהן
בליב. (יד) איהם ערטהיילטע מאן הירוויף העררשאפֿט,
וירדע אונד רעגירונג, אונד מאכטע איהם אללע פֿעלקער
אונד נאציאָנן נאך איהרן פֿערשידענן שפראכן דינסטבאר;
זיין רייך זאללטע איין עוויג דוירענדעס, אונאונטערבראָכענעס

פירוש אבן יהי'א

הס חזן ממנו יתנרך ולא אכלו כמו כסא הכבוד. ופירש כי הם לחלפים
ורצנות נהפך דעת הפילוסוף אשר כללש נעשרה עלות ועלולי ונמדר
המרכבה הזאת ה' משגיח עלומו ויושב לדין עם המפריס פתוחים.
(יא) חזי הוית וגו' הייתי רוחה או מקול הדברים הגדולים
אשר הקרן היה מדבר כי החיה נהרגה ונאמר גופה ונתן
לשריפת אש והוא רמו לאנדון המלכות הד' אמרי עבור זמן הרבה.

באור

אל יכתבו (מר'סעדי). (יא) באדין מן קל מליא רברכתא
וגו', חוזר לענינו הראשון עוד אנטיאכוס מדבר דברי גאות
וחמס, פתע צבה בשנו ומעיו חמרטרו ונפל למשכב. חזה
הוית עד וגו', במעמד הזה ראיתיהו ימים כבירים עד שמת
בחרפה גדולה ונאבד גופו ע"י חלים רעים ונאמנים. זיהבת
ליקדת אשא, רמו על אש הקדחת אשר עלה כ"כ בראשו
עד שחיה כאיש אויל ומשוגע* (עיי' הקדמה). ואנטיאכוס
זכה גאות ומופת למלכות יון בכלל שנעקרה ונאבדה. (יב)
ושאר חיותא, עד הנה חזה בדרך פרט, עתה ישוטטו

*) ©. Allg. Weltgesch. VIII. S. 31. 32.

רבוֹן קְדֻמוֹהֵי יְקוּמִין דִּינָא יְתִיב וְסַפְרִין פְּתִיחוּ: (יא)
 חֲזוּה הוּיִת בְּאֲבוּן מִן־קַל מְלִיָּא וּבְרִבְתָּא דִּי קִרְנָא
 מְמַלְלָה חֲזוּה הוּיִת עַד דִּי־קִטְלִירַת חַיּוֹתָא וְהוּבַד
 גְּשָׁמָה וַיְהִיבַת לִיקִיבַת אִשָּׁא: (יב) וְשָׂאֵר חַיּוֹתָא
 הָעֵדִי שְׁלֹטְנָהוֹן וְאַרְכָּה בְּחַיִּין יְהִיבַת לְהוֹן עַד־וּמִן
 וְעַד: (יג) חֲזוּה הַגִּירַת בְּחַזְוִי לִילִיָּא וְאָרוּ עִם־עַנְנֵי
 שְׁמַיָּא כְּבַר אֲנָשׁ אֲתָה הוּא וְעַד־עֲתִיק יוּמִיָּא מְטָה
 וְקְדֻמוֹהֵי הִקְרִבוּהֵי: (יד) וְלָהּ יְהִיב שְׁלֹטֵן וַיְקַר
 וּמְלָכוֹ וְכָל עַמְמִיָּא אֲמִיָּא וְלִשְׁנָיָא לָהּ יַפְלָחוּן
 שְׁלֹטְנָה שְׁלֹטֵן עַלְם דִּי־לָא יַעֲדָה וּמְלָכוּתָהּ דִּי־
 פִּירוּשׁ אַבְן יַחִיָּא

(יב) ושאר החיות הסירו ממסלתם ואורך צפייס נתן להם עד זמן ועת
 והוא רמו לעת וזמן מוגבל וקצר אשר מלכו הג' מלכויות הקודמות ואחר
 כך הסירו ממסלתם (יג) ועוד ראיתי צמרקות הלילה להיות המלכות
 הסמיסי דבר גדול וקיים אמ' זו צמרקות הלילה כאשר אמרו צמרקות
 הד' כי לחשיבותו לא כללו צמרקה מהשלב' חיות הקודמות והנה
 עם ענני השמים היה זו כצן אדם ועד הישיש הגיע ולפניו הקריבוהו
 (יד) ואליו ינתן הממשלה והכבוד והמלכות וכל העמים ואומות
 ולשונות אליו יעבדו וממסלתו ממסלת עולם אשר לא תסור כראשונים
 ומלכותו לא תתק' והוא משיח צדקו אשר יגיע לפני ה' ואלהיו

באור

רעיוניו בדרך כלל על ממלכות רבות אשר תקומנה אהרי כן
 וראה בחזיונו כי עוד רבות תהינה נמשלו לבהמות יער, ולא
 במוסר אב אך במוסרות ינהלו עמם וינהגו בכבודות עבדיהם —
 ע"ז ראה כי גם מהמה תסור ממשלתן, עד זמן ועידן,
 ענינו, עד כי רוח העת (צייטגייסט) יגבר ומאורי תבונה
 יהילו לב אבן מקרבם יוסר ולב בשר יהי להם, ויהיו לאנשים,
 וזהו אשר חזה: (יג) וארו עם ענני שמיא כבר אנש
 אתה, ימים באים והנה עם ענני שמים, רמו כי לא יהי
 עוד ענני השך, משפטי הבל ושטי כזב (פֵּאַרְאוּרְטֵהִילֵעַ)

דניאל ז

לֹא תִתְחַפֵּל: (טו) אֶתְכַרֵּית רוּחִי אֲנִי דָנִיאל בְּגוֹ
נְדָנָה וְחֻזִי רֵאשִׁי יִבְהַלְעֵנִי: (טז) קִרְבַּת עַל-חַד מִן-
קְאֲמִיא וְיִצִיבָא אֲבַעָא-מֵנָה עַל-כָּל-דָּנָה וְאָמַר
לִי וּפִשֶׁר מִלֵּיא יְהוּדַעֲנִי: (יז) אֱלִין הִיִּתָא בְּכֻרְבָּתָא
דִּי אַנִּין אַרְבַּע אַרְבַּעָה מַלְכִין יְקוּמוּן מִן-אַרְעָא:
(יח) וְיִקְבְּלוּן מִלְכוּתָא בְּדִישִׁי עַל-יוֹנִין וְיַחֲסִנוּן
בְּמַלְכוּתָא עַד-עֲלֵמָא וְעַד-עֲלָם עֲלֵמִיא: (יט) אֲדִין
צְכִית לִיצִבָא עַל-חִיִּתָא רְבִיעִיתָא דִּי-הָוָת

פירוש אבן יהייא

הנני יקרצכו לפני וליו נתן החושלה לפד ולעולס (טו) נכרתה
רוחי תוך נרתיקה והוא הגוף ממני דניאל ומראות ראשי הנבילוני
(טז) וקרצתי חלל אחד מן עומדים והאמת שאלתי מחנו על כל
זה שיאמר אלי ופתרון הדברים יודיעני. (יז) אלה החיות הגדולות
סהם ארבע ירמוזו לל מלכים שיקומו מן הארץ וסנת הקמתם תהיה

באור

המחשיכים אור הפנימי, אך השגותיהם, תהינה כעצם
השמים לטוהר. ועד עתיק וגו' הקרבוהי, רמוז את
אלהים יתהלכו כרי ארץ וידעו כי ישרים דרכי ד' וכל
מעשיו במשפט וברחמים, וילמדו לעשות כן. (יד) זלה
וגו' וכל עממיא וגו' יפלחון וגו' הטעם, חוקי ישרים
ימשלו אז בארץ, ויבינו המלכים וישכילו לאמים: כי
המלך לא ימשל במשפט אך המשפט ימשל
בו, מגן הוא המלך למשפט, והמשפט מגן
בעדו. כמו שאמר הנביא: (ישעי' ל"ב, א') הן לצדק
ימלך מלך וגו', ענינו, בשביל צדק ימלך מלך. ואמר
עוד: והי' אמונת עתך חוסן ישועת חכמה ודעת (שם טז)
זהו מרה שהבטיחנו הנביאים כימי העתיד, כי כלם
ידעו למקשים ועד גדולם ארת חוקי ד' כי טובים המה,
ושכן במדבר משפט וצדקה בכרמל תשב, והי' מעשה
צדקה שלום. זהו, ימות המשיח שהבטחנו הקדושים

רייך, אונד זיינע רעגירונג אונפֿערלעצבאר זיין. — (טו)
 דראב ווארד מיין גייסט אין זיינער קערפֿעהיללע מעכטיג
 ערשיטטערט, אונד מיינע זיינבילדונגסקראפֿט זיין
 ערשטוינגן גזעטצט. (טז) איך נעהערטע מיך נון איינס
 דער דא שטעהענדן אונד באט איהן, מיר איינע וואהרע
 אויסקונפֿט איבר אללעס דיזעס צו געבן, ער קינדיגטע
 מיר נון דיא בעדייטונג דער דינגע פֿאלגענדער מאסען
 אן: (יז) „יענע גראסן טהירע, דערן אנצאהל פֿיהר איזט,
 „זינד פֿיהר קעניגע, דיא אויף ערדן זיך ערהעבן ווערדן
 „(יח) נאך איהנן אבער ווערדן דיא געהייליגטן דער העהערן
 „מעכטע דאז רייך עמפֿפֿאנגן, אונד עס ביס אין עוויגע
 „אונדענקליכע צייטן אלס איהר ערבטהייל בעהאלטן.“
 (יט) איך ווינשטע נון אויך דיא וואהרע בדייטונג דעס פֿיהר
 טען טהירעס צו וויסן, דאזי פֿערשידן פֿאן אללן איבריגן
 איין פֿורכטעררעגענדעס אנזעהן, אייזערנע צעהנע אונד
 עהרנע הופֿן האטטע, אללעס צערמאלמטע, פֿערצעהרטע

פירוש אבן יחיא

סבת חרצית ולא אלהית כי לא יושגמו ממנו יתצדק. (יח) חך
 תקומת המלכות החמישי תהיה מאת ה' מן השמים כי יקבלו המלכות
 הקדושי עליון וינחלוהו עד עמוד העולם הזה ולעולמי עולמים מהעולם
 הבא. (יט) ואז רציתי לעמוד על החיה הרצעיית אשר היתה

באור

פה אחד, כמו שאמרו ז"ל (שבת סג ברכות לד) אין בין
 עה"ז לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד,
 ועיי' מה שכתב ע"ז הרמ"בם (ה' מלכים פ' יב). (טו)
 את כריח, לשון חלוק ומכירה כמו ואכרה לי (הושע ג'
 ב' עיי' באורי שם). כלומר, חלפה רוחי בגופי ונכהלה
 מאד. בגו נדנה, הגוף לרוח כנדן לחרב כמו וישב חרב
 אל נדנה (מראבע). (טז) קרבת וגו', קרבותי אצל אי
 מהעומדים. יציבא, דבר נכון ואמת בקשתי לדעת
 ממנו. (יח) ויקבל לון, אז באחרית הימים, האומה
 המתקדשת במעשי קדושי עליון תקבל המלכות, ויה סנוף,
 יירשוה עד עולם ועד. (יט) אדין צבית ליציבא, אז

דניאל ז

אונד מאנכעס מיט זיינן פֿיסן צערטראט; (כ) אויך וואס
 דיא צעהן הערנער אויף זיינס קאפֿע בעדייטן, זא וויא
 יענעס אנדערע האָרן, דאז שפעטער ענטשטאנד פֿאר דעם
 דרייא דער פֿאריגן נידערשטירצטן; דאז האָרן נעמליך,
 דאז מיט אויגן פֿערזעהן וואר, איינן גראסשפרעכענדן מונד
 אונד איין גרעסליכרעס אנועהן אלס דיא איבריגן האטטע.
 (כא) (אויך האטטע נעמליך געזעהן, דאס דיועס האָרן איי-
 נען קאמפֿף מיט דען הייליגן וועזן בעגאָננן אונד זיא זאגאר
 בעזיגט האטטע, (כב) ביס ענדליך יענער גרייז ערשיהנן
 וואר, דער דען הייליגן דער העהערן מעכטע דאז רעכט
 שפראך אונד דיא צייט הערבייאגעקאממן וואר, דא דיוע
 הייליגן דאז רייך ערערבט האטטן.) (כג) יענער ערווי-
 דערטע הירוויף: „דאז פֿיהרטע טהיר בעדייטעט, דאס
 „אינע פֿיהרטע מאכט אויף ערדן ענטשטעהן, דיא
 „פֿערשידען פֿאזאללן מעכטן זיין, דיא גאנצע ערדע צער-
 „ניכטן, צערשטאמפֿפֿן אונד צערמאלמן ווירד. (כד) וואס
 „דיא צעהן הערנער בעטריפֿט, זא בעדייטעט עס, דאס אויס
 „דיוז מאכט צעהן קעניגע ענטשטעהן ווערדן, נאך דענן
 „נאך איין אנדערער זיך ערהעבן, דער פֿערשידן פֿאזן דען
 „פֿאריגן זיין אונד דרייא קעניגע צו גרונדע ריכטן ווירד.
 „(כה) דיוז ווירד שטאלצע רעדן געגן דען העכסטן פֿיהרן,
 „אונד דיא געהייליגטן דער העהערן מעכטע צערניכטן;
 „אויך ווירד ער צייכן אונד געזעטצע אבענדערן וואללן.
 „איהם ווערדן אלזא יענע פֿרייז געגעבען ווערדען ביס צו

פירוש אבן יחייא

משונה מכלם. היתה לה כל המקרים שקדם. (כ) וולתם עוד ראיתי
 זה שמראה הקרן הקטן יותר גדול מחזרותיה. (כא) ושהקרן הלז
 מושה מלחמה עם קדושי ויכולה זה. (כב) עד שזא הישיש ונתן
 הדין מהטענה ההיא אשר טוענים עם הקרן לקדושי עליון כי הגיע

באור

הפצתי לעמוד על אמתת הענין של חיה הרביעית אחרי כי
 היא משונה מאד מהקודמות. (כ) וקרנא דכו, קרן הוזה
 אשר עינים לוי. (כא) עם קדישין ויכלין להון, כידוע

שְׁנֵייה מִן־בְּלֵהוֹן דְּחִילָה יִמְרִיה שְׁנֵיה דִּי־פְרוֹל
 וְטַפְרִיה דִּי־נְחֹשׁ אֲכָלָה מִדְּקָה וְשֹׁאֲרָא בְּרִגְלֵיהָ רַפְסָה:
 (כ) וְעַל־קַרְנֵיָא עֶשֶׂר דִּי־בְרָאֲשָׁה וְאַחֲרֵי דִי־סִלְקַת
 וּנְפְלוּ מִן־קְדָמֶיהָ תְּלַת וְקַרְנָא דִּבְנֵן וְעֵינִין לָהּ וּפְסִם
 מְמַלְל רַבְרָבֵן וְחֻזְרֵיה רַב מִן־חֲבֵרְתָהּ: (כא) חֻזְרֵיה
 דְּהוּיִת וְקַרְנָא דִּבְנֵן עֲבָדָא קָרַב עִם־קְדִישֵׁין וַיְכַלָּה
 לָהֶן: (כב) עַד דִּי־אַתָּה עֲתִיק יוֹמֵיָא וְדִינָא יְהִיב
 לְקְדִישֵׁי עֲלִיּוֹנִין וְזִמְנָא מָטָה וּמְלָכוּתָא הֶחְסְגוּ קְדִישֵׁין:
 (כג) בְּן אָמַר חֵיוֹתָא רַבֵּיעֵיתָא מְלָכוּ רַבֵּיעֵיָא תְּהוּא
 בְּאַרְעָא דִּי תִשְׁנָא מִן־בְּל־מְלָכוּתָא וְתֵאכֵל כָּל־
 אֲרָעָא וְתִדְוִשְׁנָה וְתִדְקַנְנָה: (כד) וְקַרְנֵיָא עֶשֶׂר מִנְהָ
 מְלָכוּתָה עֶשְׂרֵה מְלָכִין יִקְמוּן וְאַחֲרֵן יִקּוּם אַחֲרֵיהוֹן
 וְהוּא יִשְׁנָא מִן־קְדָמֶיהָ וְתִלְתָּה מְלָכִין יִהְשַׁפְּלוּ: (כה)
 וּמְלִין לְצַד עֲלִיָּא יִמְלַל וּלְקְדִישֵׁי עֲלִיּוֹנִין יִבְלָא וַיִּסְבֵּר

פירוש אבן יחייא

העת והמלכות ירשו קדושים * (כג) וכן אמר מלי תהיה רצינית
 מלכות רצינית תהיה צרף משונה מכל המלכות ויאכל כל הארץ ותדשן
 ותדוק חותה * (כד) והקרנים עשר מאותו המלכות יקומו עשרה
 מלכים * ואחר יקום אחריהם הוא משונה מהראשונים ושלשה מלכים
 ישפלו * (כה) וזה האחרון ידבר דברים כנגד מל עליון ולקדושי
 עליונים יצלא וישחית וישחצו לשנות מועדים ודת וינתנו צידו עד מועד

באור

שאנטיאכוס הרשע עלה לירושלים והרג צדיקים וישרים *
 (כב) ודינא יהיב, ד' גזר ואמר: הדין עם קדושי עליונים *
 (כה) ומלין וגו' אנטיאכוס הרע חרף מאד ד' אלהי
 מערכות ישראל, וישבר לוחות העדות ויבער תורת אלהים
 חיים * יבלא, יכלה קדושי עליון ובתוכם אליעזר כ"ג
 זקן בן תשעים שנה, וחנה עם שבעה בניה, הנהרגים על

להשגיה זמנין ודת ויתנהבון בידה עד-עדן ועדנין
 ופלג עדן: (כו) ודינא יתב ושלטנה יהעדון להשמדה
 ולהובדה עד-סופא: (כז) ומלכותא ושלטנא
 ורבנותא די מלכות תהות כל-שמיא יהיבת לעם
 קדישי עליונין מלכותה מלכות עלם וכל שלטנא

פירוש אבן יהייא

מועדים וז' (כו) ולמשפט ישב הימים העליון וממשלתו מהקדון
 הוא יסודו להשמדו ולאבדו עד כלה (כז) והמלכות והמשלה
 וגדולת המלכות אשר תחת השמים תנתן לעם קדושי עליון אשר
 מלכותו מלכות עולם וכל המשלות יעבדוהו וישמשו לקולו *

הנה המלכות הרביעית הזה הוא מפורסם שהוא מלכות ההוים
 אשר מלך זכיהם וחסר כך נחלק לשני לחומים מתחלפים בדת *
 ומי הם אלה העשרה מלכים הוא נמנע לנו הידיעה להיות כי
 לא הגיע עדין הקץ למען נוכל לעשות החלוקה בזמן ולדעת מתי
 חלכו העשרה מלכים אלו ומי המה אלה * והקדון אשר יקום באחרונה
 וישפיל שלשה מלכים * אולי כי יהיה אומת גוג ומגוג אשר קבלנו
 שעתידה ללחום עם ישראל וה' ישפילנה וירשו בני ישראל מלכות
 העולם *

באור

קדוש השם * ויסבר להשניה וגו' הוא בטל קרבנות
 שבת ומלה והעמיד צלם בהיכל ועשה כל התועבות במקדש
 ד' * עדן, הוא שנה כמו למועדה מימים ימימה וכמו
 שכתבו המפרשים למעלה ה' י"ג, ועדנין, שתי שנים,
 ופלג עדן, חצי שנה, הרי שלשה שנים וחצי, העת שהוסר
 התמיד ועולת החדש ממוזבח ד' שהי' מתועב בין הגוים עד שבא
 יהודה מכבי וסיעתו וטהרו כמו שנאמר בפירוש ביוסיפון
 לרומיים וו' ל': הוא (אנטיאכוס) החמיס מקדש אל והסיר
 עולת הבקר וערב ממוזבח ד' שלשה שנים וששה חדשים (**)

*) S. I. Macc. 1, 47 — 60. 2. Macc. 6, 1 — 18. 7, 1 —
 41. S. 14. Aug. Belg. VIII. S. 17 — 26. S. 795 — 97.
 Nouveau Dictionnaire historique par Choudon et Delandins
 tome premier. huit. edit. p. 314.

**) Joseph. jud. Krieg. B. S. 4. Aug. Belg. VIII. S. 792.

„איינער צייט, מעהרערן צייטן אונד איינער
 „האלבן צייט. (כו) אלסדאן אבר ווירד איבער איהם
 „געריכט געהאלטן ווערדן: איהם ווירד דיא רעגענטשאפט
 „ענטריסן, אונד ער זעלבסט ענדליך צור פֿערניכטונג
 „אונד אויסראטונג פֿערדאממט ווערדן. (כז) דיא רעג-
 „רונג, העררשאפט אונד האהייט דער געזאממטן רייכע
 „אונטער דעם נאנצן היממעל ווערדן דאן יענעם פֿאלקע,
 „דאז פֿאן דען העהערן מעכטן געהייליגט איזט, צו טהייל
 „ווערדן, דעסן רייך גון עוויג דוירענד זיין ווירד, אונד דעם

פירוש אבן יהי"א

ואמרו ויפיהבון בידים עד עדן עדנין ופלג עידן חזר לחיה
 ולא לקרן כי אחר חסר פתר ענין הסיה וקרניה אמר שקדושי עליון
 והם יל' ינתנו ביד הסיה הזאת מהמלכו' ההווה עד זמן מעידנין
 מיטוט רבים שנים והם ז' אלפים משנים כי אלף שנים הם עת ח'
 ויום א' לפניה' וכאמרו כי אלף שנים צעניך כיום א'תמול. ואח"ז כי
 ביום אכלך ממנו מות פמות שהוא יומו של הק"ה. ולכן לא השלים יומו
 אדם הראשון כי חסרו מיומו ע' שנה. ופלג עידן רזונו לומר וחלק
 מה מהעת הז' אחרי פוט הכ' פמות הקודמות. שהוא מפת
 הכבודה הזאת עד אלפים שנה וקצת זמן מהאלף הז' וכמו שלש מחות
 שנה וזהו אשר ראה אח"כ באמרו עד ערב צקר אלפים ושלש מחות
 ער"ל הסכום הלז משנים.

באור

(עיי' להלן ח' י"ד). (כו) לה שמדה, המלכות הזאת
 נשמדה, כמו שאמרנו למעלה (פ' י"ב) שאחרי מות
 אנשיאכוס, מלכי זעלייזידען הולכים ודלים ולא היו
 עוד לתפארת, ובכלל לא היו לשם ולתהלה כ"א מאה שנים:
 ולא זבדה עד סופא, ככה יאבדו כל המלכויות הנאות
 אחרי כן, כל זמן שתהינה כחיות בער. ולא זכר הפותר
 אותן בפירוש, כי אין צורך לזכרן, עבור שלא רזהינה
 משונות ביותר כחיה הרביעית. ומלכות ארם כל תהיה
 עוד מלכות חזקה וקימה כי פעם נפלו עם ארם בידי זאראצען
 פעם בידי נוצרים ופעם בידי תוגרים. (* (כו) לעם קדישי

*) Tables chronologiques par L. M. Chauden et F. A. Delandine.

דניאל ז ה

אללע העררשאפטן דיהנן אונד געהארכן ווערדן יי (כח)
היר שלאס נון יענער זיינע ווארטע, אונד איך דניאל עמ=
פפאנד איינע אונרוהע אין מיינן געדאנקן, אונד מיינע גע=
זיכטספארבע ווארד ענטשטעללט; אינדעסן בליב דיא זא=
כע אין מיינס אינגערן אויפבעוואהרט.

ה

(א) אים דריטטן רעגירונגסיההרע דעס קעניגס בלשאצר
האטטע איך דניאל איין צווייטעס טרוימגעזיכט
נאך יענעם מיר צוערשט ערשינענען. (ב) איך זאהע נעמ=
ליך אים געזיכטע (עס קאם מיר פאר, אלס ווערע איך אין דער
רעזידענץ שושן אין דער פראפינץ עילס) איך זייא נאהע

פירוש אבן יחייא

(כח) עד כה היה סוף דברי המלך. ואני דניאל הרבה
רעיוני ומחשבותי הנהילוני וזיו סני נשתנה להיות כי הדבר שמרתי
בלבי תמיד כדי להצינו ולא יכולתי. כי הנה לא הוא ולא הצאים
אחריו ידעו הקץ וגם אשר יבואו אחריו ויהי מה לכספנו הדבר כסום
עגור לכסף.

ה (א) בשנת שלש לחלכות בלשצר וגו' ספר כי נראה אליו חזון
אשרי הנראה אליו בתחלה. אשר בזה הודיענו זמן התראות
החזון ההוא אליו בעצמו ולא על ידי שליח. (ב) ועוד ספר המקום
שנראה אליו צו החזון ההוא והו אומרו ואראה בחזון ובראותי אותו
הייתי בשושן הנירה אשר בעילס המדינה. כי עילס היה שם הממלכה

באור

עליונין, לעם קדושים הרבקים באלהים חיים כעליונים.
(כח) וזיו ישתנון, מראות יופי ותארי נשתנו. בלבי
נשרתי, צפנתי בלבבי.

ה (א) הנראה, אשר נראה כמו העיר ההוללה, ההלכוז אתו
(מראבע). (ב) ויהי, מאמר מוסגר עד ואראה;
לכן חזר ואמרי ואראה בחזון, כדון מאמר מוסגר, כמו
ויאמר יצחק אל ישראל אביו ויאמר אבי ועוד רבים.